

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СУБ'ЄКТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ПОКАЗНИКІВ УСПІШНОСТІ БАКАЛАВРІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

І. С. Попович

Херсонський державний університет, ihorpopovych999@gmail.com

Постановка проблеми у загальному вигляді. У наукових дослідженнях мають місце емпіричні виміри суб'єктного контролю у навчально-професійній діяльності респондентів [5], дослідження пов'язані з безпечністю освітнього простору і ефективністю освітньої і змагальної діяльності юних атлетів [4]. Суб'єктний контроль є найважливішим критерієм самовизначення особистості, сутність якого полягає у здатності людини приймати на себе відповідальність у різноманітних життєвих ситуаціях.

У спортивній, змагальній, освітній діяльності ми розглядаємо суб'єктний контроль як важливу складову загального контролю, який визначає екстернальну або інтернальну регулятивну спроможність суб'єкта і базується на характері зіставлення фактичних результатів з запланованими або вже продемонстрованими раніше. Суб'єктний контроль спрямований на встановлення сильних та слабких сторін підготовленості спортсмена, тренера, вчителя з метою його подальшої самореалізації. Представляє інтерес дослідження у якому встановлено, що актуалізація суб'єктної позиції майбутніх вчителів фізичної культури, за умови організації психологічного супроводу мотиваційно-ціннісного розвитку сприяє реалізації мотивації до саморозвитку, збільшується питома вага мотивів і цінностей особистісного та професійного зростання [1].

Б. Ломов у системно-рівневій концепції довів, що індивід згідно прогнозованих змін зовнішнього середовища володіє здатністю завчасно здійснювати підготовку. Він прогнозує результат і будує програму дій. Це супроводжується суб'єктною регуляцією поведінки і визначає її характер в сформованій ситуації. Процес психічної регуляції поведінки особистості

супроводжується локалізацією суб'єктного контролю, який позначається на всіх сферах життєдіяльності особистості. Ключову роль у локалізації суб'єктного контролю відіграє локус очікувань. Локалізація очікувань відображає динамічну складову підготовки спортсмена до змагальної діяльності. Властивості інтернальності та екстернальності соціальних очікувань позначаються на всіх діях, вчинках, результатах діяльності особистості [2; 3]. Локус контролю є двополюсною характеристикою: на одному полюсі знаходяться інтерналі, на іншому – екстернали. У кожної людини є своє місце на шкалі інтернальності / екстернальності. Інтерналі мають внутрішній локус контролю, екстернали – зовнішній. Спортсмен-інтерналі оцінює всі значущі події, що відбуваються з ним, як результат його власної діяльності. Він вважає, що може впливати на події свого життя, керувати ними і, отже, нести відповідальність за них і за своє життя в цілому. Спортсмен-екстернали, навпаки, інтерпретує усі події, що відбуваються в його житті, як залежні не від нього, а від якихось інших сил (Бога, інших людей, долі та ін.). У професійній діяльності екстернали характеризуються більшою конформністю, схильністю до маніпуляцій, вони більш поступливі і чуттєві до думки й оцінок інших. У цілому, екстернальні особистості є чудовими виконавцями, що ефективно працюють під контролем інших людей. У той же час, інтерналі, на відміну від екстерналів, продуктивніше працюють не в команді, а на самоті. Вони більш активні в пошуку інформації. Крім того, інтернальні особистості краще справляються з завданнями, що вимагає прояву ініціативи. Вони рішучіші, впевненіші в собі, принциповіші в міжособистісних відносинах, не бояться ризикувати. Наші спостереження показують, що інтернальні лідери у командних видах спорту здатні успішно здійснювати авторитарне керівництво, приймати рішення в надміру критичних ситуаціях. Перелічені вище особливості суб'єктного контролю підводять до необхідності сформулювати припущення про значущий рівень суб'єктного контролю у бакалаврів факультету фізичного виховання та спорту. Отже, дослідження взаємозв'язків психологічних змістових параметрів суб'єктного контролю з показниками

успішності навчання бакалаврів факультету фізичного виховання та спорту вважаємо актуальним, своєчасним і таким, що потребує емпіричного підтвердження.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні впливу суб'єктного контролю на показники успішності досліджуваних; у емпіричному встановленні параметрів зв'язку.

Організація дослідження. Наприкінці 2019-2020 навчального року у травні-червні отримано контрольний зріз показників успішності студентів другого-четвертого років навчання факультету фізичного виховання та спорту. Психологічні змістові параметри суб'єктного контролю досліджуваних визначені за тестом-опитувальником «Рівень суб'єктного контролю» Е. Бажина, Е. Голинкіної, А. Еткінда, в період літньої екзаменаційної сесії 2019–2020 навчального року.

Отримані емпіричні дані оброблено за допомогою статистичних програм «SPSS» v. 23.0 та «MS Excel».

Виклад основного матеріалу. Результати психологічних параметрів суб'єктного контролю і показників успішності досліджуваної вибіркової сукупності (n = 65) подано в табл. 1.

Таблиця 1

Частотні характеристики досліджуваних параметрів

Шкала	Min	Max	M	SD
«Рівень суб'єктного контролю»				
Загальна інтернальність	130,00	235,00	186,44	19,98
Інтернальність в галузі досягнень	25,00	71,00	51,81	7,33
«Показники успішності»				
Середній бал	2,80	5,00	3,49	0,56
Якість знань	0,00	1,00	0,22	0,26

Примітка: Min – мінімум; Max – максимум; M – середнє арифметичне; SD – середнє відхилення.

Комплекс з чотирьох досліджуваних параметрів об'єктивно відображає предмет дослідження суб'єктного контролю респондентів. Назви шкал відображають зміст і структуру досліджуваного феномену. Оскільки вони складають семантичне ядро предмету дослідження, пояснимо їхню

психологічну сутність: «загальна інтернальність» є загальним рівнем суб'єктного контролю над будь-якими життєвими ситуаціями. Це інтегрувальний параметр; «інтернальність в галузі досягнень» – суб'єктний контроль над емоційно позитивними подіями та ситуаціями. Досліджувані з високими показниками вважають, що вони самі досягли всього того, що було і є у їхньому житті, і що вони здатні успішно досягати своєї мети в майбутньому.

Керуючись логікою емпіричного дослідження, визначено взаємозв'язки психологічних змістових параметрів суб'єктного контролю з показниками успішності досліджуваних за коефіцієнтом кореляції Спірмена r_s . Результати кореляційного аналізу представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Кореляційні зв'язки суб'єктного контролю з показниками успішності бакалаврів факультету фізичного виховання та спорту (n = 65)

Досліджувані показники	Загальна інтернальність	Інтернальність в галузі досягнень	Середній бал	Якість знань
Загальна інтернальність	1,000	0,712**	0,248**	0,113
Інтернальність в галузі досягнень	0,712**	1,000	0,172*	0,077
Середній бал	0,248**	0,172*	1,000	0,498**
Якість знань	0,113	0,077	0,498**	1,000

Примітка: * – кореляція значуща на рівні $p < 0,05$ (двостороння); ** – кореляція значуща на рівні $p < 0,01$ (двостороння).

Визначення коефіцієнтів кореляції, дає підстави констатувати, що всі зв'язки є позитивними, але не усі значущими. Отже, загальна інтернальність має найвищий позитивний значущий зв'язок з показником середнього балу ($r_s=0,248$; $p < 0,01$). Інтернальність в галузі досягнень має також високий показник позитивного значущого зв'язку з середнім балом ($r_s=0,172$; $p < 0,05$).

Висновки:

1. Психологічні змістові параметри суб'єктного контролю: «загальна інтернальність» та «інтернальність в галузі досягнень» бакалаврів факультету фізичного виховання та спорту (n = 65) мають позитивну двосторонню кореляцію з середнім балом та якістю знань.

2. Досліджувані психологічні змістові параметри суб'єктного контролю мають значущу позитивну двосторонню кореляцію з середнім балом успішності ($p < 0,01$; $p < 0,05$). Ці наукові факти дозволяють вважати, що психологічні змістові параметри суб'єктного контролю бакалаврів факультету фізичного виховання та спорту впливають на успішність їх навчально-професійної підготовки.

3. Отримані дані психологічних змістових параметрів суб'єктного контролю та їх взаємозв'язки у бакалаврів факультету фізичного виховання та спорту дозволяють внести локальні корективи в організацію і керівництво освітнім, тренувальним і змагальним процесами на стадії планування.

Література:

1. Галян І. М. Особистісні детермінанти відповідальності майбутніх педагогів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. Херсон: ВД «Гельветика», 2019, 1, 15-21. DOI: 10.32999/2663-970X/2019-1-2
2. Попович І. С. Соціально-психологічні очікування в міжособистісній взаємодії малої групи. *Проблеми заг. та пед. психології*. К. 2006. Т. VIII. В. 7. С. 259-268.
3. Попович І. С. Феномен ціннісно-орієнтаційної єдності в групі курсантів. *Проблеми заг. та пед. психол.* К. 2002. Т. IV. Ч. 5. С. 203-209.
4. Blynova O., Kruglov K., Semenov O., Los O., Popovych I. Psychological safety of the learning environment in sports school as a factor of achievement motivation development in young athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 2020. P. 14-23. DOI: 10.7752/jpes.2020.01002
5. Popovych I., Blynova O., Zhuravlova A., Toba M., Tkach T., Zavatska N. Optimization of development and psycho-correction of social expectations of students of foreign philology. *Revista Inclusiones*, 7(Especial), 2020. P. 82-94.